

6 ΟΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

Η πιο περίτεχνη επεξεργασία έλαβε χώρα για το επίχρυσο, κοκκιδωτό, ημισφαιρικό κάτω τμήμα του κομβίου του πώματος (βλ. ανωτ., Κεφάλαιο 4). Η επιχρυσωση των ανάγλυφων πυκνών κοκκίδων πηλού θα έλεγε κανείς ότι αποτελεί φθηνή απομίμηση χρυσής κοκκίδωσης⁵¹, παρατηρητέο όμως ότι τα περισσότερα χρυσά βελανίδια, εξαρτήματα χρυσών περιδεραίων του 5^{ου} και 4^{ου} π.Χ. αι., δεν έχουν κύπελλα με κοκκίδωση αλλά συνήθως κύπελλα εγχάρακτα, στικτά ή περίπου φολιδωτά, διαμορφωμένα με επεξεργασία του χρυσού ελάσματος⁵². Βελανίδια με κύπελλο κοκκιδωτής τεχνικής απαντούν σε περιδέραιο «από την Τρωάδα» στην Συλλογή Σταθάτου, του οποίου η γνησιότητα αμφισβητείται⁵³. Ο Ζ. της Ερέτριας, ο οποίος έγραψε μερικά πλαστικά αγγεία, προσφέρει ένα παράλληλο: σε αμφιπρόσωπο ερ. πλαστικό κάρναρο από την Χάλκη⁵⁴ απαντά παρόμοια πυκνή κοκκίδωση τόσο στην απόδοση της κόμης και γενειάδας του Ηρακλή όσο και στην υπέρ το μέτωπο ταινία του Σιληνού. Έχει υποτεθεί ότι τα κοκκιδωτά αυτά τμήματα ήταν χρωματισμένα ερυθρά, πράγμα που θυμίζει την τεχνική βαφής μίας πήλινης επιφάνειας με μίλτο ως προετοιμασία επιχρυσώσεως⁵⁵. Ίχνη ερυθρού και ίσως κίτρινου υπάρχουν στο κοκκιδωτό ημισφαίριο του κομβίου της πυξίδα μας ως υπόστρωμα για την επί των πηλίνων κοκκίδων εφαρμογή του χρυσού, άρα ίσως και στο πλαστικό αγγείο της Χάλκης όπου ερυθρό, ομοίως θα υπήρχε επιχρυσωση.

Επίθετος πηλός (αιώρημα), σε μορφή επιχρυσωμένων δισκίων ή γραμμών, χρησιμοποιείται για τα περιάπτα, ενώτια, ψέλια και ίσως πόρπες (μόνον η Θάλεια) των Μουσών, και τις λεπτομέρειες διακόσμησης των μουσικών οργάνων. Παρόμοια επιχρυσωση θεωρείται ότι έφερε και το επίνητρο 38⁵⁶. Την τεχνική αυτή

51 Όμοια τεχνική χρυσής ψευδοκοκκίδωσης απαντά και σε πήλινες ψήφους όρμων, όπως ορισμένων από τους τάφους του Δερβενίου (Θέμελης & Τουράτσογλου 1997, 127, αρ. Ζ4α, χωρίς απεικόνιση). Βλ. και Θέμελης & Τουράτσογλου 1997, 58 για βιβλιογραφία σχετικά με την επιχρυσωση πήλινων ομοιωμάτων καρπών και άλλων φυτικών στοιχείων.

52 α) Περιδέραια από την Ερέτρια του πρώιμου 5^{ου} π.Χ. αι. (ΕΑΜ Χρ.10, Χρ.731, Χρ.731α· Kuruniotis 1913, 306, 309, 312, 317, 318, πίν. 15· Higgins 1980, 129, πίν. 26) β) Περιδέραιο από το Νύμφαιον της Ταυρίδος του πρώιμου 4^{ου} π.Χ. αι. (Οξφόρδη, Ashmolean Museum 1885.482· Higgins 1980, 129, πίν. 27b).

53 ΕΑΜ, πρώην Συλλογή Σταθάτου 306· Amandry 1963, 228, αρ. 167. Ήδη στην πρώτη δημοσίευση ο Amandry είχε επισημάνει ότι η ύπαρξη κοκκίδωσης στα κύπελλα των καρύων συνιστά ιδιοτυπία, προσάγοντας μόνον ετρουσκικά παράλληλα. Ερευνητέο αν τα κύρια είδη δρυός, *Quercus robur*, *Quercus cerris* και *Quercus ilex*, ή και άλλα είδη, παρουσιάζουν διαφορές στα κύπελλα του καρύου, οι οποίες θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν την ποικιλία αποδόσεων στην μικροτεχνία (βλ. σχετικά Ruxer 1938, 115· Waclavic 2015, 258).

54 Αρχαιολογικό Μουσείο Ρόδου 13876· ARV², 1251, αρ. 39, 1538, αρ. 5, 1547 άνω, αρ. 7· Lezzi-Hafter 1988, 270, 349, αρ. 264, πίν. 178c, d· BAPD, αρ. 216976, 425–420 π.Χ.

55 Βλ. βιβλιογραφία για την τεχνική αυτή επιχρυσώσεως στην Αβρονιάδακη (2012, 110, σημ. 9).

56 Lezzi-Hafter 2008, 177, 178.

εγκαινιάζει κατά την Lezzi-Hafter⁵⁷ ο Ζ. της Ερέτριας στην πυξίδα του Λονδίνου 32 και την χρησιμοποιεί μετ' επιτάσεως στην τριζώνη αρυβαλλοειδή λήκυθο της Νέας Υόρκης 40 (οπλισμός και κοσμήματα). Η τεχνική φθάνει στην «αποθέωσή» της (έκφραση της ίδιας) στην αρυβαλλοειδή λήκυθο του Ξενοφάντου στην Αγία Πετρούπολη (επίχρυσος επίθετος πηλός σε λόγχες, τρίποδες, φοινικόδεντρα, φυτό δάφνης κ.λπ.). Η κροκάλα του πώματος πλάστηκε σε μεγάλο μέγεθος με επίθετο πηλό, χωρίς βέβαια επιχρύσωση. Επιχρύσωση δεν διακρίνεται ούτε στους καρπούς του δενδρυλίου δάφνης. Πιθανώς δεν υπήρξε ποτέ, αντίθετα π.χ. από τους επίχρυσους καρπούς της δάφνης έργων του Ζ. του Μειδία⁵⁸.

Ανάγλυφη μελανή γραμμή χρησιμοποιείται στα μουσικά όργανα, και δη τις χορδές τους, σε οφθαλμούς και ώτα, στα περιγράμματα των κεφαλιών και τις πτυχώσεις των ενδυμάτων. Δεν χρησιμοποιείται στις κόμες των μορφών, στα διακοσμητικά στοιχεία του σάκκου και των ταινιών-κεφαλοδέσμων, ή τους μαιάνδρους της γραμμικής διακόσμησης. Στο πρώτου τύπου κυμάτιο, από τα δύο ενάλληλα U διαμορφώνεται με ανάγλυφη γραμμή μόνο το λεπτό εξωτερικό. Στο δευτέρου τύπου κυμάτιο ανάγλυφη γραμμή χρησιμοποιείται σε όλα τα περιγράμματα.

Επίθετο λευκό-υπόλευκο χρησιμοποιείται για τις επιγραφές, ενώ μία υπόλευκη ωχρότερη παραλλαγή γράφεται στα δισκία επιθέτου πηλού (όχι επίχρυσα) που αποδίδουν τους καρπούς της δάφνης.

Αραιωμένο μελανό απαντά στην κόμη των Μουσών και του Μουσαίου, το όστρακο (χέλυ) της λύρας της Κλεώνας, τα ένθετα ή γραπτά θέματα του δίφρου της Καλλιόπας, στις γραμμές των περιδεραίων, στα επίγραπτα σχέδια του σάκκου της Τρεψιχόρης, σποραδικά ως γραμμίδια στα ενδύματα, στον καβαλάρη (μαγάδα) της πεταλόσχημης κιθάρας της Θάλειας, και για την απόδοση μυολογίας και ανατομικών λεπτομερειών (στις οποίες παίρνει απόχρωση καστανού). Ο αγγειογράφος πετυχαίνει να μην κρύψει με το αραιωμένο μελανό του γενείου του Μουσαίου τις λεπτομέρειες του πήχεως της κιθάρας του, τον οποίο το γένειο καλύπτει. Σκιώσεις των πτυχών των ιματίων αποδίδονται με πολύ αραιωμένο αιώρημα πηλού, όμοιο με ώχρα.

57 Lezzi-Hafter 1988, 250.

58 Όπως της υδρίας της Φλωρεντίας από την Populonia με παράσταση του Φάονα (Firenze, Museo Archeologico Nazionale 81947· CVA Italia 13, Firenze, Regio Museo Archeologico 2, Roma 1958, III, I, 57, 58, εικ. 2, πίν. 65:1, 2 [D. Levi]· ARV², 1312, αρ. 2· Para, 477· True 1985, 85, 86, εικ. 6· Burn 1987, 40–44, 97, αρ. M 2, πίν. 28b· *Addenda*², 361· Dietrich 2010, 507–509, εικ. 430· BAPD, αρ. 220494· CAVI, αρ. 3609), περί το 410 π.Χ.